

İtalyan Prenses Belgiojoso'nun Osmanlı Devleti'ndeki Günleri

The Days of The Italian Princess Belgiojoso in The Ottoman State

Mustafa Fırat GÜL, *

* mustafafiratgul@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9023-4131>

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 13.05.2022

Düzeltilme tarihi: 17.06.2022

Kabul tarihi: 28.06.2022

Anahtar Kelimeler:

Prenses Belgiojoso,

Osmanlı,

Safranbolu,

Çakmaklı Çiftliği

ÖZ

1848 Avrupa İhtilalleri sonrasında Avrupalı pek çok insan mülteci durumuna düşmüş ve sığınacak bir yer aramıştır. Bu ihtilaller sırasında bağımsızlığını kazanmak için Lehler (Polonyalılar) ve Macarlar gibi isyan eden ama başarısızlığa uğrayan milletlerden birisi de İtalyanlardır. Osmanlı Devleti, her üç milletten de zor durumda kalanların sığınacağı bir ülke olmuştur. İtalya'daki bağımsızlık mücadelesinin önemli figürlerinden olan Prenses Cristina Trivulzio Belgiojoso da memleketini terk ederek geçici bir süre de olsa huzur içerisinde yaşamak için Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Kısa bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra Safranbolu'daki Çakmaklı Çiftliği'ni satın alan Prenses, yanındakilerle birlikte siyasi baskılardan uzak yaşamıştır. 1850-1855 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde Türklerin misafiri olan Prenses Belgiojoso ve yanındakiler hakkında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndaki belgelerde önemli bilgiler bulunmaktadır. Prenses Belgiojoso'nun Safranbolu'ya yerleşmesi, kızı Maria'nın Osmanlı Devleti vatandaşlığına müracaat etmesi, hizmetçilerden birisi tarafından yaralanması, bölge halkıyla olan ilişkileri ve Türkiye'den ayrıldıktan sonra Çakmaklı Çiftliği'nin mülkiyetiyle ilgili birçok bilginin yer aldığı bu belgeler incelenmiştir. Belgeler yorumlanırken Prenses Belgiojoso hakkında yayımlanmış çalışmalardan da yararlanılmıştır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 13.05.2022

Received in revised form: 17.06.2022

Accepted: 28.06.2022

Keywords:

Prenses Belgiojoso,

Ottoman State

Safranbolu,

Çakmaklı Farm

ABSTRACT

The increased archaeological problems, increased the environmental sensitivity of consumers. A new consumer group which focused on environmental problems has been formed, and named as Green Consumers. Today's consumer focused marketing strategies should give importance to this sensitivity of consumers. Brands don't be oblivious to this group's lasting environmental emphasize on consumption behaviors. The brands that wants to reach environmentalist consumers uses Green Advertisements as a communication tool. Generation Z is one of the Green Consumers groups. And in this study, the effects of the Green advertising of brands who take the environmental problems to their agenda, on purchasing behaviors of Generation Z is examined. In this context, by handling of taking Green Advertisements of the brands that try to reach environmentalist consumers as a communication tool examination of how the Generation Z is affected from these advertisements forms the main subject of this study. This study is consists of 3 parts. While in the theoretical part an extensive literature information is given about Advertising, Green Advertising, Generation Z and Consumers Behaviors; in the research part The questionnaire application method, which is one of the quantitative research methods, was used to examine the effect of green advertising on generation Z consumer purchasing decisions. In the study, it is revealed that Generation Z gives importance to green practices in the purchasing behavior of consumers and is conscious about not purchasing products that harm the environment.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Gül, M. F. (2022). İtalyan Prenses Belgiojoso'nun Osmanlı Devleti'ndeki Günleri. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 8 (1), Yaz, s. 178-187.

* DOI: 10.46442/intjcss.1116219

** Sorumlu yazar: Mustafa Fırat GÜL, mustafafiratgul@gmail.com

1. Giriş¹

Fransız İhtilali, domino etkisiyle pek çok ülkede önemli değişim ve değişikliklerin yaşanmasında inkâr edilemez bir etken olmuştur. Bu ihtilalin etkisiyle 19. yüzyılın ilk yarısı tamamlanırken Avrupa'da büyük olayların yaşanması neredeyse kaçınılmaz hale gelmiştir. Sonraki yıllarda yaşanan Napolyon savaşları sebebiyle Avrupa'nın bozulan siyasi durumunun düzeltilmesi için 1815 yılında Viyana Kongresi düzenlenmiştir. Armaoğlu'nun ifadesiyle bu kongrede büyük devletler Avrupa haritasını kendi çıkarlarına göre düzenlemek istemiştir (2004: 10). Fakat masaya oturtulmayan diğer devletlerin de planları ve mücadeleleri haritaların sıklıkla değişmesine neden olmuştur. Fransa'da başlayan 1830 İhtilali fazla geçmeden Avrupa'yı etkilemiştir. 1848'e kadar geçen sürede düzenden memnun olmayanlar bu düşüncelerini belli etmişlerdir. Başka bir ifadeyle ezenlerle ezilenlerin arasındaki bu gerginliğin daha büyük olaylara gebe olduğu aşıkardır. Bir çalışmada da ifade edildiği gibi, 1830-1848 arasında güçlenen liberalizm düşüncesiyle birlikte milliyetçi istekler de olayların farklı bir aşamaya gelmesinde önemli olmuştur (Düzcü, 2016: 53).

1848 İhtilali'ne, özgürlüklerini kazanmak için savaşmayı göze alan milletlerin kararlığı haricinde ekonomik yönden gelir adaletsizliğinin de sebep olduğu düşünülmektedir. Avrupa'da yaşanan sanayi devriminden herkesin payını al(a)maması ve özellikle köylülerin ekonomik yönden zor durumda olması huzursuzlukları artırmıştır.

İtalya'da da durum farklı değildir. 1848 İhtilali'nden yaklaşık iki yıl önce İtalya'daki gelişmeler liberalizmle izah edilebilirken, kısa süre sonra millî birlik (Risorgimento) hareketine dönüşmüştür. Bu hareketin temsilcileri, 1847 yılında Toskana'da, Livorno'da ve Floransa'da özgürlüklerinin önündeki en büyük engel olarak gördükleri Avusturya'ya tepkilerini cesaretle göstermişlerdir (Armaoğlu, 1997: 140, 141).

Bir yandan milliyetçi duygular diğer yandan ekonomik anlamdaki adaletsizlikler yüzünden hızlanan 1848 İhtilali'nde isyan eden milletlerin (Lehler, Macarlar ve İtalyanlar) hiçbiri başarılı olamamıştır. Şubat ayında başlayan isyanlar kısa sürede sona ermiştir (Düzcü, 2016: 54). Otoritelerinin sarsılmasını istemeyen devletler tarafından bu isyanlar kanlı bir şekilde bastırılmıştır (Armaoğlu, 2004: 11). İsyânların bastırılmasında Çarlık Rusya'nın ve Avusturya'nın güçlü ordularının önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Avrupa'da patlak veren bu devrim sonunda pek çok insan yerinden yurdundan olmuş ve güvenli olduğunu düşündükleri başka memleketlere sığınmışlardır.

Osmanlı Devleti bu dönemde yaşananlara kayıtsız kalmamış ve ülkelerini terk eden zor durumdaki insanlara kucak açmıştır. İhtilal hareketlerine katılan Macar², Leh³ ve İtalyan sığınmacılar, gruplar halinde 1849'un ortalarından itibaren Osmanlı Devleti'ne sığınmaya başlamışlardır (Saydam, 1997: 347). Osmanlı Devleti'nden bu sığınmacıların iadesini isteyen Rus ve Avusturya hükümetleri (Viyana ve Sen-Petersburg) ise ummadıkları bir kararlılıkla karşılaşmışlardır. Osmanlıların mültecileri koruması karşısında Rusya ve Avusturya ultimatom sayılacak ikazlarla Osmanlı Devleti'ni sıkıştırmaya çalışmıştır. Fakat Osmanlı Devleti geri adım atmamıştır. Riskli de olsa Osmanlı Devleti'nin bu kararlılığı daha sonra Avrupa'da büyük sempati uyandırmıştır.

¹ Makale konusunu tavsiye eden ve belgeler konusunda yardımcı olan Orhan Özdiç'e; makalenin son okumasını yaparak hem imla hem de bilgi yönünden katkılar yapan Prof. Dr. Nevin Özkan Speelman'a teşekkür ederim.

² Örneğin, Macaristan özgürlük savaşının önderlerinden Avukat Lajos Kossuth (1802-1894), ailesiyle birlikte 1850-1851 yılları arasında Kütahya'da mülteci olarak yaşamıştır. Sonrasında ilk Macar cumhurbaşkanı olan Lajos Kossuth, Osmanlı topraklarında kaldığı dönemde Macar anayasasının taslağını hazırlamıştır. Kütahya'da kaldığı ev 19 Eylül 1982 tarihinde Macar Evi adıyla müzeye çevrilmiştir. <https://muze.gov.tr/muze-detay?sectionId=KKH01&distId=MRK> erişim tarihi: 9.3.2022

³ Lehler'in Osmanlı Devleti'ne sığınması tarih olarak biraz daha önce gerçekleşmiştir. 1830 yılındaki ihtilal sonrasında Osmanlı Devleti'ne sığınan Polonyalı sürgünler, siyasi liderleri Prens Adam Czartoryski'yle birlikte 1840'lı yıllarda Polonezköy'ü kurmuştur. Köyün ilk adı, Prens'in ismine atfen, Adampol olmuştur (Topaktaş, 2015: 297).

2. Cristina Trivulzio Belgiojoso

1848 İhtilalleri sonrasında Osmanlı Devleti'ne sığınan İtalyanlardan birisi olan Prenses Cristina Trivulzio, Milanolu aristokrat bir aileye mensuptur. 28 Haziran 1808 tarihinde Gerolamo Trivulzio ve Vittoria Gherardini'nin kızı olarak Milano'da bir sarayda doğmuştur. İtalyan devriminin önemli figürlerinden bazıları (Garibaldi, Mazzini, Cavour Kontu Camillo Benso) aynı dönemde dünyaya gelmiş kişiler olarak çağdaşdır. Bu yıllarda İtalya, Napolyon'un yönettiği Fransa'nın kontrolü altında bulunmaktadır (Fortunati, 2010: 9).

Babası Gerolamo Trivulzio 1812'de öldüğünde, Prenses Cristina sadece dört yaşındadır ve olgunluk yaşına kadar tek yasal vasisi olan annesiyle birlikte yaşamıştır. Annesi kısa bir süre sonra başka birisiyle (Marchese Alessandro Visconti d'Aragona) evlenmiştir. Çocukluk döneminde savaşa karşı olsa da daha sonraki yıllarda İtalya birliği fikrini desteklemiştir. Prenses, iyi bir eğitim almıştır. Üvey babasının bilimsel ilgi alanlarından da etkilendiği söylenmektedir. Tıp, ekonomi, ziraat gibi farklı alanlara ilgi duymuştur (Yoon, 2014: 6, 7).

15 Eylül 1824 tarihinde, henüz 16 yaşındayken Milano'daki San Fedele kilisesinde Prems Emilio Belgiojoso ile evlenen Cristina Trivulzio'nun ismi artık "Prenses Cristina Trivulzio Belgiojoso" olmuştur (Barbiera, 2019: 25). Çiftin evlilikleri birkaç yıl geçmeden fiilen bitmiş fakat resmiyette devam etmiştir (Fortunati, 2010: 11). Milano'daki evinde İtalyan bağımsızlık hareketinin taraftarları sık sık toplantılar yaptığı için Avusturya yönetimi bu durumdan oldukça rahatsız olmuştur. Buluşma mekânının sahibi olan genç Prenses, Paris'e kaçmaktan başka çare bulamamıştır. Prenses Belgiojoso, bütün servetini geride bırakarak 1830'da Milano'yu terk ederek Paris'e taşınmak zorunda kalmıştır (Aracı, 2021: 59).

22 yaşındayken ülkesinden uzakta yaşamak zorunda kalan Prenses'in bu ilk sürgün hayatı Paris'te Place de la Madeleine'de, küçük bir dairede başlamıştır. İngilizce'den Fransızca'ya tercüme yapılarak ve işlediği dantelleri satarak hayatını kazanmaya çalışmıştır. Paris'teki pek çok kişi tarafından kısa sürede tanınıp sevilen Prenses'in evi sanatçıların uğrak yeri olmuştur (Fortunati, 2010: 12). 1838 yılının son günlerinde ise Belgiojoso ailesi çok farklı bir heyecan yaşamıştır: Prenses, 23 Aralık'ta Maria'yı doğurmuştur. Artık anne olan Cristina Trivulzio Belgiojoso zanaatla ilgili meşguliyetlerini terk etmek zorunda kalmış, fazla geçmeden de İtalya'ya dönmüştür. Maria biraz büyüdükten sonra Prenses yine yazmaya, insanlara yardımcı olmaya devam etmiştir (Yoon, 2014: 24, 25).

Fransız İhtilali'nin etkisiyle 1830 ve 1848'de özellikle Avrupa'da birçok hadise yaşanmıştır. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ortaya çıkan ayaklanma, devrim ve özgürlük hareketleri pek çok insanın hayatını değiştirmiştir. Böyle bir dönemde Prenses de karakteri ve idealleri gereğince 1848 yılında, Avusturya'ya karşı İtalya'nın hakkını savunmak için 160 kişiyi teknelerle Milano'ya getirerek ayaklanmalara destek vermiştir⁴. Barbiera, Prenses'in yanındaki gönüllü sayısını 200 olarak kaydetmiştir (2019: 281).

1848 Devrimlerinin İtalyanlar için önemli bir aşaması 1849 yılının Şubat'ında gerçekleşmiştir. Carlo Armellini, Giuseppe Mazzini ve Aurelio Saffi önderliğinde Roma Cumhuriyeti ilan edilmiş, fakat yalnızca beş ay sonra Fransızların kuşatması sonrasında bu cumhuriyet son bulmuştur. İtalyanlar için heyecanla, mücadeleyle, sevinç ve üzüntüyle geçen 1849 yılında Prenses Belgiojoso da Roma'daki hastanelerin yöneticisi olarak görev yapmış ve İtalyan kadınları mücadelenin önemli bir cephesine, hastaların yaralarını iyileştirme vazifesini üstlenmeye davet etmiştir (Yoon, 2014: 33).

Avusturyalılara karşı başlayan 1848 yılındaki ayaklanma başarısız olunca, İtalyanlar hüsrana uğramıştır. Prenses de üzüntü içerisinde artık siyasetten uzaklaşmayı düşünerek Paris'e gitmek zorunda kalmıştır. Avusturya Hükümeti'nin baskıları devam ettiğinden Paris'te barınamayan Prenses, güvenli bir yerde yaşamak için arayış içinde öncelikle İngiltere'ye gitmeyi düşünmüş, ardından Malta Adası'na ve daha sonra da Atina'ya geçmiştir. Ancak buralarda da Avusturya Hükümeti'nin takibinde olan Prenses'in son

⁴ Ek 1'deki görsel Prenses'in o günlerdeki lider kimliğini yansıtmaktadır.

durağı Osmanlı Devleti olmuştur. 1850 yılında geldiği İstanbul'da⁵ bir süre kaldıktan sonra Safranbolu'da bir çiftlik satın almış ve maiyetiyle birlikte bu çiftliğe yerleşmiştir. Safranbolu'da bulunduğu sırada epeydir merak ettiği Kudüs'ü ve pek çok başka yeri görme fırsatı da bulmuştur. Prensese, 1855 yılının ilk aylarına kadar Safranbolu'da yaşamış, tekrar İstanbul'a gelmiş ve 1855 ortalarında Milano'ya dönmüştür. (Prensese'in Osmanlı ülkesinde geçirdiği günler, takip eden sayfalarda genişçe anlatılacağından burada kısaca değinilmiştir.)

Osmanlı Devleti'nin himayesi altında geçen yılların ardından Prensese, Paris'te kız kardeşini ziyaret ettikten sonra memleketine dönmüştür. 1848'de başlayan ve yaklaşık bir yıl süren ihtilallerden netice alamayan İtalyanlar daha sonra 1858'de yeniden başlattıkları mücadele sonunda zafere ulaşmışlardır (Armaoğlu, 1997: 144). 1861'de yeniden kurulan İtalya Krallığı'na beş yıl sonra Venedik de dahil katılmıştır. Fransa İmparatoru III. Napolyon'un devrilmesinden sonra 1870'te İtalyan birlikleri Roma'ya girince Papa, Vatikan'a çekilmiş ve 2 Ekim 1871'de Roma, İtalya'nın başkenti olarak ilan edilmiştir (Kavas, 2001: 447).

İtalyan birliği için maddî destekte bulunan Prensese bu yıllarda edebi faaliyetlerden de uzak kalmamıştır. Bu arada 1860 yılında kızı Maria ile Ludovico Trotti Bentivoglio evlenmiştir (Fortunati, 2010: 18). Locate'de bir villada yaşayan Prensese Belgiojoso, kızı ve damadına yakın bir yerde ikamet etmenin huzuruyla vefat ettiği 5 Temmuz 1871 tarihine kadar İtalya birliği için mücadele edenler başta olmak üzere dostlarıyla sık sık bir araya gelmiştir (Yoon, 2014: 46).

Çağının ilerisinde yaşadığı için çağdaşları tarafından muhtemelen tam olarak anlaşılabilen Prensese Cristina Trivulzio Belgiojoso, 63 yıllık yaşamına pek çok şeyi sığdırmayı başarmış bir kişidir. İtalya birliği uğruna verdiği mücadelesinden, cesaretinden ve daha birçok özelliğinden dolayı örnek bir insan olarak görülen Belgiojoso'nun kaleme alarak yayınladığı kitaplar da oldukça önemlidir.

3. Prensese Belgiojoso'nun Safranbolu Günleri

Prensese Belgiojoso ve maiyetindeki dokuz kişinin memleketlerinden ayrılma nedenleri elbette zaruretten kaynaklanmıştır. Çünkü, 1848 İhtilallerine dahil olanlara huzur verilmemesi sebebiyle Prensese (ve yanındakiler), geçici bir süre de olsa korku ve endişeden uzak bir yer aramışlardır. Sığınmak için farklı yerler düşünse de nihai kararı ve rotası Osmanlı Devleti olan Prensese'in haklılığını ilerleyen günler göstermiştir. Türkler, yalnızca Prensese'e değil pek çok İtalyan'a sığınak olmuştur. Çalışmanın önceki sayfalarında da belirtmeye çalışıldığı gibi yalnızca İtalyanlar değil mezkûr ihtilaller sırasında ve sonrasında zor durumda kalan Lehler ile Macarlara da kucak açan Osmanlı Devleti'dir.

Prensese Belgiojoso, İzmir'de kısa bir süre kaldıktan hemen sonra İstanbul'a gelmiştir (Aracı, 2021: 61). Fakat, asıl amacı kalabalıktan uzakta hem tarımla uğraşmak hem de huzur içerisinde yaşamak olduğundan arayış içerisinde bazı görüşmeler yapmıştır. Bu hususta konuştuğu kişilerden birisi de Safranbolu'nun Kıran köyünden Mösyö Eugene'dir. Cizye tahsildarı olan Eugene, Prensese'e, Safranbolu'da çiftlik almasını tavsiye kişidir denilebilir. Çiftlik satın almak ve diğer masraflar için parası iyice azalan Prensese, Osmanlı Devleti'nden borç para istemek zorunda kalmıştır (BOA, HR.TO, 413/2-1; 2)⁶. İşlerinin hızlanması için de ABD Elçisi George Perkins Marsh'tan -tabiri caizse- aracı olmasını rica

⁵ İstanbul'da kısa sürede yeni ve önemli kişilerle tanışmıştır. Bu isimlerden bazıları şunlardır: ABD elçisi George Perkins Marsh, Mösyö Eugene, Mösyö Jacques Alleon ve Donizetti Paşa.

⁶ İstanbul-Ortaköy'de ikamet ettiği günlerde yazdığı dilekçesinde özetle şunları söylemektedir:

"Bu planlarımın gerçekleşmesinde son derece zorlanacağımı biliyorum. Anadolu'da seyahat ederken imar edilmesi mümkün görünen ve tarım yapmaya uygun olan bazı verimli araziler görmüş ve buralarda tarımla meşgul olmaya karar vermiştim. Önceleri böyle bir arazi için benim gibi mülteci olan hemşehrilerimle birlikte bir şirket kurmayı düşündüysem de bu konuda çıkabilecek sayısız zorluktan dolayı bu niyetimden vazgeçtim. Bu amaçla elimde bulunan para ile bir arazi satın aldım. Ayrıca hayvanlar ve tarım aletleri ile diğer mülkler gibi lazım olan başka şeyleri de edinmem gerekiyor. Fakat yıl sonuna kadar satın alma işlemlerini tamamlamam gerektiğine dair bir mektup almış durumdayım. Ancak söz konusu araziye satın alabilmek için

etmiştir (BOA, HR.TO, 145/45-1). Amacına ulaşan Prenses Belgiojoso, maiyetiyle⁷ birlikte 1850 yılının Eylül ayı sonlarında İstanbul'dan ayrılmış ve Ekim ayı başlarında Safranbolu yakınlarında bulunan Çakmakoglu Çiftliği'ne yerleşmiştir⁸ (BOA, HR.MKT, 38/9; Babuçoğlu-Öznil, 2022: 25). Birkaç ay sonra Prenses Belgiojoso, karayoluyla Kudüs'e gitmiştir (Speelman, 2010: 53-62).

Prenses Belgiojoso'nun Kudüs'te olduğu süreçte Çakmakoglu Çiftliği'nin resmî işlemleri - neredeyse hiç- ilerlememiştir. Daha önce de belirtildiği gibi Avusturya hükümeti tarafından suçlu görüldüğü için Osmanlı Devleti'ne sığınan Prenses, bu dönemde ABD himayesindedir. Mağduriyet yaşanmaması için ABD Elçiliği zaman zaman devreye girmiştir. Hariciye Nezareti'ne gönderilen 4 Temmuz 1852 tarihli yazı da bu minvaldedir. Çakmakoglu Çiftliği'nin resmî işleri/işlemleri için Safranbolu Kaymakamı'na talimat verilmesini talep eden ABD Elçiliği'ne müsbet yaklaşmıştır (BOA, HR.MKT, 47/93-1; 2).

Prenses Belgiojoso'nun Kudüs'te olduğu günlerde, 20 Nisan 1852 tarihli bir yazıda ikamet eden yabancı devlet vatandaşlarına gayrimenkul satılmaması ve kiralanmaması emredilmiştir. Prenses, Kudüs'ten döndükten sonra bu işin çözümü için kızı Maria'nın Osmanlı vatandaşlığına müracaat etmesini düşünmüştür. Zaten çiftlik satış işlemi Maria adınadır. Maria'nın vatandaş olması demek tescil işlerinin de halledilebilmesi için şarttır. 1853 yılının başlarında vatandaşlığa müracaat edilmiştir (Erler, 2010: 38).

Yapılan araştırmalar ve yazışmalar sonrasında vatandaşlık müracaatının kabul edilmesi yönünde karar çıkmıştır. Meclis-i Vâlâ'nın 20 Eylül 1853 tarihli yazısından (BOA, İ.MVL, 284/11213-6) yaklaşık bir hafta sonra Padişah Abdülmecid'in iradesiyle Maria'nın vatandaşlık müracaatı sonlanmıştır (BOA, İ.MVL, 284/11213-7). Maria, artık çiftliğin resmî tasarruf sahibidir (BOA, HR.MKT, 99/93-4). Prenses Belgiojoso, çiftlikteki diğerlerinin de sorumluluğunda olduğunun farkında olarak Osmanlı Devleti yasalarına uymaya devam edeceklerine dair 21 Kasım 1854 taahhüt senedi imzalamıştır (BOA, HR.MKT, 99/93-6).

Prenses Belgiojoso, her ne kadar resmî işlemler dahil olmak üzere bazı sorunlarla karşılaşmışsa da Çakmakoglu Çiftliği'nde, başka bir ifadeyle Safranbolu'da mutlu günler yaşamıştır. Civarda yaşayanların, İtalyan prensesi sevdiği; Prenses'in de onlara aynı duygularla mukabele ettiği bilinmektedir. Prenses, daha önceki yıllarda, özellikle de ihtilal döneminde tıp bilgisini geliştirdiği için Safranbolu'daki insanlara tıbbî hususlarda yardımcı olmuştur. Altı yıldır felç olan bir kadını sağlığına kavuşturmayı başarmıştır (2010: 46).

çokça masraf yaptım ve bu araziden henüz hiçbir gelir elde edemedim. Bundan bir ay önce durumumu ifade ederek sizden altı ay vadeli olarak 80 bin kuruş borç istemiştim. Kısa bir sürede gereği yapılacağını düşünerek eşyalarımı Safranbolu'ya göndermiş ve bazı eşyalar da satın almıştım. Fakat aradan bir ay geçti. Çiftlik hayvanlarını satın aldığım tüccarlara yapacağım ödemeyi ertelemek zorunda kaldım. Tüccarların ısrarlı taleplerine ise artık cevap vermez durumdayım. Bana yardımcı olunacağı konusunda asla şüphe duymasam da bunun aksi bir gelişme, bazı politik sebeplerden dolayı Osmanlı Devleti'nin hakkımdaki düşüncesini değiştirmiş olması anlamına gelecektir. Fakat, ben vaat edilen paranın verilmesini ümit ediyorum. Ayrıca maiyetimde götürüleceğim kişiler için de bir ferman verilmesi gerekmektedir. Zira mevcut seyahat kurallarına aykırı davranmak niyetinde değilim. Ayrıca bölgede geçerli tüm kurallara da uyararak söz konusu araziye kendi adıma değil, kızım namına almış durumdayım. [b yüzü] Şahsen kendimin bu arazide 10 yıl süreyle sadece kiracı olarak bulunacağımı da temin ederim. Beraberimde kızım ile bir hizmetçi, bir eczacı ve bir değirmenci götürüleceğim ve daha sonra da yanımda bir çiftçi, bir peynirci ve bir rahip bulunduracağım. İşte durumumu bu şekilde bilgilerinize arz ediyorum. Osmanlı Devleti'nin yüceliğine olan güvenim tamdır. Zarar görmeme izin verilmeyeceğini ümit ediyorum. Taleplerimin karşılanması durumunda tüm sorumluluklarımı yerine getireceğim aşikardır". 7 Eylül 1850

⁷ Kızı Maria, hizmetçi Mary Ann Parker, Avukat Giuseppe Pastori, depo görevlisi (Bernardo Lorenzoni), kâhya (Jozef Boulanger), marangoz, rahip ve hizmetçiler (Pedani, 2010: 45).

⁸ Viranşehir (Safranbolu) Sancağı'nda Kızılbel Kazası'na bağlı Çakmakoglu Çiftliği, Mösyö Eugene aracılığıyla 1850 yılında yerel eşraftan İsmail Bey'den satın alınmıştır. Çiftliğin bulunduğu yer sözleşmede şöyle tarif edilmiştir: Arazinin ortasından bir nehir (Araç Nehri) geçtiğinden çiftlik iki kısımdır. Nehrin sol (güney) tarafında bir yanda Topçu adlı kişinin bahçeleri ve tarlaları ile diğer yanda bir dağ bulunmaktadır. Nehrin sağ (kuzey) tarafında ise çiftliğin bir yanı Kuzköy ahalisinin bahçelerine ve diğer yanı ise Satköy ile dağa ve bir değirmene kadar ulaşmaktadır (Babuçoğlu-Öznil, 2022: 26). "Büyük Tarla" adlı arazideki hisse de çiftlik satışın sonrasında İsmail Bey'den alınmıştır. Çakmakoglu Çiftliği için 6.000 kuruş ve Büyük Tarla için 5.000 kuruş ödenmiştir (BOA, İ.MVL, 284/11213-3).

4. Prens Belgiojoso'ya Suikast Girişimi

1848 İhtilallerindeki liderlik yönünden dolayı Avusturya Hükümetinin takibinde olan Prens Belgiojoso, tedbirli davranmakla birlikte tedirginliğini uzun süre atamamıştır. Başına gelebilecek olumsuz herhangi bir durumda Avusturya Hükümeti'nden şüphelenilebileceği göz önünde bulundurulurken Prens'i öldürmek isteyen kişi tamamen sürpriz olmuştur. Çakmaköğlü Çiftliği'nde, Prens'in yanında iki senedir çalışan Bernardo Lorenzoni⁹ 1853 yılının bir yaz gününde işverenine saldırmıştır.

Prens'i öldürmeye teşebbüs etmesinin arka planında akla ilk geldiği gibi Avusturya Hükümeti yoktur. Saldırgan, çiftlikte işe başladıktan sonra, Prens'in kızından sonra uzun zamandır en yakınında olan Mary Ann Parker'a aşık olmuştur. Bu ikilinin arasındaki gönül ilişkisinde zaman içerisinde tartışmalar hatta kavgalar olmuştur. Bu yaşananların bir kısmını belki de daha çoğunu bilen Prens, Lorenzoni'yi sert bir şekilde ikaz etmiştir (BOA, MVL, 210/27-1). Geri adım atmak, kendisini toparlamak yerine kendisine iyilik eden, hastayken iyileşmesi için elinden geleni yapan kişiye, aynı zamanda hemşehrisi de olan Prens Belgiojoso'ya kin beslemiştir. Sevgilisi (Parker) ile arasının açılmasının sebebi olarak gördüğü Prens'i zehirlemeyi bile düşünmüştür. Gerginlikler azalmadığı gibi artınca Haziran'ın son günü ya da Temmuz ayının ilk gününde Lorenzoni ile Prens tartışmıştır. Tartışma kavgaya dönüşmüş ve saldırgan, hançerle altı ya da yedi farklı yerinden Prens'i yaralamıştır. Kavga esnasında düşen bir bardağın çıkardığı sese koşanlar sayesinde saldırgan emeline ulaşamamıştır (Pedani, 2020: 49). Hayatî tehlikesi olmayan Prens, cesareti ve tıbbî konulardaki bilgisi sayesinde çok geçmeden iyileşmiştir (Barbiera, 2019: 346).

Prens Belgiojoso, saldırıdan sonra kaçan Lorenzoni'den şikayetçi olmuştur. Osmanlı Devleti yetkilileri tarafından kısa sürede yakalanmıştır. Prens'i tanıyan, olayı duyanlar da sorgulanmaya götürülen saldırgan tepkilerini göstermişlerdir (Yoon, 2014: 40). Öldürmeye neden teşebbüs ettiği sorulan Lorenzoni, sarhoş olduğu için ayrıntısını hatırlamadığını söylemiştir (BOA, MVL, 210/27-1). Lorenzoni'nin yabancı devlet vatandaşı olmasından dolayı yargılanması için İstanbul'a gönderilmiştir (BOA, MVL, 210/27-2). Zabtiye Nezareti'nde tutulduğu sırada hastalanan suçlunun tedavi edilmiştir (BOA, HR.MKT, 65/52). Saldırganın ne kadar ceza aldığı ya da ne kadar süre sonra tahliye edildiği konusunda maalesef arşivdeki belgelerde bilgi akışı kesilirken Prens hakkında yazılan kitaplar da ketumdur.

Yaralarının tam olarak iyileşmediği günlerde Prens Belgiojoso bölgedeki kuraklığa da şahit olmuştur. 1853 yılının kurak geçmesi nedeniyle suyun kıymeti daha da anlaşılmuştur. Safranbolu ile Bulak Köyü arasında su yüzünden tartışmalar olmuş hatta olaylar daha da büyümüştür. Yaşanan bu olayların tanığı olan Prens, 30 Ağustos 1853 tarihli mektubunda suyuna sahip çıkan köylülere sert davranan yöneticileri eleştirmiştir (BOA, HR.TO, 418/205-1; 418/205-2).

İtalyanların bağımsızlık mücadelesinin devam ettiği yıllarda Avusturya Hükümeti af ilan ederek başka ülkelere sığınmak zorunda kalanların dönebileceğini açıklamıştır. İhtilale katılanların affedilmesinin ardından pek çok İtalyan gibi Prens Belgiojoso ve kızı da dönüş için hazırlıklara başlamıştır. 1855 yılının ortası olmadan Safranbolu'dan İstanbul'a; yaz aylarında ise İtalya'ya dönmeden önce çiftliğin düzenini muhafaza edebilmesi için güvendikleri bir kişiye teslim etmeleri gerekmiştir. Bu isim kâhya Jozef Boulanger olmuştur (BOA, HR.MKT, 99/93-5). Çiftliğin eski sahipleri aynı günlerde mülkiyet konusunda kısmen de olsa hak iddia ederek sorun çıkarmıştır (BOA, A.DVN, 103/39; BOA, A.MKT.UM, 191/23). Osmanlı Devleti'nin bölgedeki yetkilileri ise Prens Belgiojoso ve kızı Maria'nın mağduriyet yaşamaması için talimatlar vermiştir (BOA, A.MKT.UM, 217/54-1; 2). Bu süreçte en sıra dışı hadise Kıran köylü Eugene'in Çakmaköğlü Çiftliği'ne haksız yere haciz tedbiri koydurmasıdır (BOA, HR.MKT, 251/47-2). Fakat yerel mahkeme bu konuda sıkı bir araştırma yapılarak mülkiyet sahiplerinin hakkının korunmasına dikkat etmiştir (BOA, HR.MKT, 932/49-1; 2; 4).

⁹ Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri'ndeki belgelerde "Petro Albertoni" ismi geçmektedir. Aynı kişinin neden farklı isimlerle anıldığı tespit edilememiştir.

SONUÇ

19. yüzyılın ilk yarısının bitmesine az kala Avrupa’da ihtilal hareketleri başlamıştır. Bu ihtilalin asıl amacı, milletlerin özgürlüğüne kavuşma istekleridir. Avusturya’nın tahakkümünden kurtulmak isteyen İtalyanlar da 1848 Avrupa İhtilali’nde bağımsızlık için isyan etmişse de hedeflerine ulaşamamıştır. İhtilale kalkışanlara Avusturya hükümeti tarafından baskı olduğundan pek çok insan sığınacak bir yer aramıştır. Osmanlı Devleti, memleketini terk etmek zorunda kalanlara kucak açmıştır. İtalya’daki bağımsızlık mücadelesinin önemli figürlerinden olan Prenses Cristina Trivulzio Belgiojoso da Osmanlı Devleti’ne sığınanlar arasındadır. İstanbul’da belli bir süre yaşadktan sonra daha sakin bir yerde yaşamayı tercih etmiştir. İstanbul’dayken Safranbolulu cizye tahsildarı Mösyö Eugene ile tanıştıktan sonra nerede ikamet edeceğine karar vermiş ve Çakmaköğlü Çiftliği’ni satın almıştır.

Çiftliğin satın alınması ve sonrasındaki tescil işlerinde bazı zorluklar olmuştur. Osmanlı Devleti’nin mevcut kanunlarına göre vatandaş olmayan kişilerin emlak alması mümkün değilken Prenses Cristina Trivulzio Belgiojoso’ya öncelikle izin verilmiş sonrasında ise dönemin mevzuatına uygun hareket edilmesinin şart olduğu tebliğ edilmiştir. Belgiojoso da çiftliği kendisi yerine Osmanlı vatandaşlığı için başvuruda bulunan kızı Maria’nın satın alması için gerekli işlemleri başlatmıştır. Fakat kısa süre sonra Prenses, Kudüs’e gitmiştir. O dönene kadar da çiftliğin tapu tescil işlemleri beklemiştir.

Çiftliğin tapu işleri devam ederken Lombardiya bölgesinde çıkan karışıklıklar yüzünden Avusturya Devleti mülteci İtalyanların aleyhinde bazı yaptırımlara başvurmuştur. Belgiojoso’nun tüm mülküne haciz tedbiri konulunca, çiftlik çalışanlarının ödemelerinde sorunlar olmuştur. Belgiojoso, bu durum karşısında Padişah Abdülaziz’den maddi yardım talep etmiştir. Bunun haricinde işlerin/işlemlerin halledilmesi için ABD Elçisinden Avusturya Elçisi’ne; Osmanlı Devleti Hariciye Nazırı Mehmed Emin Âli Paşa’ya kadar pek çok kişiden kendisine yardımcı olunması için ricalarda bulunmuştur.

1853 yılında çiftlikte işler güzel giderken bir yaz günü hiç umulmadık bir olay meydana gelmiştir. Çiftlikte hizmetçi olarak çalışanlardan Lorenzoni, işverenini öldürmeye teşebbüs etmiştir. Olay esnasında çıkan sesleri duyup koşarak gelen çiftliğin diğer sakinleri sayesinde Belgiojoso ölümden kurtulmuştur. Suçlu hemen firar etse de Osmanlı Devleti’nin bölgedeki yetkilileri kısa sürede yakalamış ve cezasını çekmesi için İstanbul’a göndermiştir. Belgiojoso, mektuplarında saldırgandan Bernardo Lorenzoni diye bahsederken Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri’ndeki belgelerde “Petro Albertoni” ismi geçmektedir. Aynı kişinin neden farklı isimlerle anıldığı tespit edilememiştir.

Belgiojoso ve maiyetindekilerden bazıları 1854 yılında önce Safranbolu’dan; 1855’te ise İstanbul’dan ayrılarak memleketleri olan İtalya’ya gitmişlerdir. Çiftliğin mülkiyeti kendilerinde olduğu için bir müdür tayin etmişlerdir. İncelenen belgelere göre, Çakmaköğlü Çiftliği olarak anılmaya devam eden mülkün eski sahiplerinin mülkiyet hak iddiaları olmuştur. Çiftliğin müdürü olan eski kâhya Jozef Boulanger ile çiftliğin eski sahiplerinin mülkiyet davası yıllara yayılmıştır. Meselenin çözümü için Osmanlı Devleti’ne hem Avusturya hem de İtalya Sefaretleri hatırlatmalarda ve ricalarda bulunmuştur. Bu süreçte belki de en şaşırtıcı olan gelişme 1850 yılında Prenses Belgiojoso’ya, Safranbolu’da çiftlik satın almasını ve yerleşmesini tavsiye etmekle kalmayıp tapu tescil işlemlerine müdahil olan cizye tahsildarı Eugene’in haksız yere haciz tedbir koydurmasıdır.

İtalya’ya dönen Belgiojoso, hem edebi faaliyetlerine devam etmiş hem de ailesine daha çok vakit ayırmıştır. O yıllarda İtalyanlar mücadeleye yeniden başlamış ve hedeflerine ulaşmışlardır. 1861 yılında kurulan İtalya Krallığı başta Belgiojoso olmak üzere İtalyanların huzur içerisinde yaşamasına imkân sağlamıştır. Belgiojoso, özgürlük mücadelesinin gazileriyle sıklıkla bir araya gelmiş ve nihayet memleketinde hak ettiği saygıyı görmüştür.

Fransızlar için Jeanne D’Arc, Türkler için Nene Hatun ne ifade ediyorsa İtalyanlar için de Prenses Cristina Trivulzio Belgiojoso o değerde önemli bir kadın kahramandır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)¹⁰

Telif Eserler

Aracı, Emre. (2021). “Donizetti Paşa’nın Orkestrasını Dinleyen Bir İtalyan Prenses”, *Andante*, S.172. (s.58-63)

Armaoğlu, Fahri. (1997). 19. yüzyıl Siyasî Tarihi. Ankara: TTK Yayınları.

Armaoğlu, Fahri. (2004). 20. yüzyıl Siyasî Tarihi. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Babuçoğlu, Murat. ÖZDİL, Orhan. (2022). Safranbolu’da Bir İtalyan Prensesi Cristina Trivulzio Belgiojoso. Ankara: Altiva Yayınları.

Barbiera, Raffaello. (2019). *La Principessa Belgiojoso: I Suoi Amici e Nemici, Il Suo Tempo: Da Memorie Mondane Inedite o Rare e da Archivi Segreti di Stato*. Milan: Fratelli Treves.

Düzcü, Levent. (2016). “Korku ile Tedbir Arasında Bir İhtilâli İzlemek: 1848 İhtilâli ve Osmanlı Hükümeti”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 38, (s. 51-78)

Erler, Mehmet Yavuz. (2010). “An Italian Princess in the Ottoman Empire. 1850-1855”, *Cristina Trivulzio Di Belgiojoso An Italian Princess In The 19th C. Turkish Countryside*, Edited by Antonio Fabris, Venezia: Filippi editore Venezia. (s.29-42)

Fortunati, Sandro. (2010). “The Life of Cristina Trivulzio di Belgiojoso”, *Cristina Trivulzio Di Belgiojoso An Italian Princess in The 19th C. Turkish Countryside*, Edited by Antonio Fabris, Venezia: Filippi editore Venezia. (s.9-18)

Kavas, Ahmet. (2001). “İtalya.Tarih”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 23, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, (s.446-448)

Manav, Nursel (2018). “19. Yüzyıl Galata’sından Bir Banker: Darphane-i Âmire ve Sefaretler Bankeri Jacques Alléon”, *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.7, (s.89-105)

Pedanı, Maria Pia. (2010). “Cristina’s Days in Çakmakoğlu”, *Cristina Trivulzio Di Belgiojoso An Italian Princess In The 19th C. Turkish Countryside*, Edited by Antonio Fabris, Venezia: Filippi editore Venezia. (s.43-51)

Saydam, Abdullah. (1997). “Osmanlıların Siyasi İlticalara Bakışı”, *Belleten*, C. LXI, S. 231, Ankara: TTK, (s.339-385) SPEELMAN, Raniero. (2010). “Cristina Belgiojoso’s Jerusalem Travel Book”, *Cristina Trivulzio Di Belgiojoso An Italian Princess in The 19th C. Turkish Countryside*, edited by Antonio Fabris, Venezia: Filippi editore Venezia. (s.53-62)

¹⁰ Belgelerin küneleri metin içerisinde gösterilmiştir.

- Topaktaş, Hacer. (2015). “Polonezköy (Adampol) (1842-1922). Kuruluş, Tabiyet Meselesi, İmar Faaliyetleri ve Sosyal Hayat”, *Belleten*, C.79, S.284, (s.293-323)
- Yoon, Monica Chiyong. (2014). *Princess Cristina Trivulzio di Belgiojoso: Her Passion For Music and Politics*. (phd dissertation). Washington: University of Washington

EKLER

1848'de Avusturya'ya karşı ayaklanan İtalyanların önemli figürlerinden Cristina Trivulzio Belgiojoso'nun o günlerdeki lider kimliğini gösteren nadir çizimlerden birisi Milan'daki Risorgimento Müzesi'nde bulunmaktadır.

